

Brčka ze zemědělského odpadu a čistý vzduch: Organizace v Severní Makedonii řeší problémy, které zemi trápí

24.8.2026 - | Člověk v tísni

Severní Makedonie se potýká se znečištěním ovzduší a špatným nakládáním s odpady. Místní nevládní organizace ZIP Institute se proto rozhodla s těmito problémy bojovat, a to hned na dvou frontách. Zapojuje veřejnost do politického rozhodování, a zároveň přišla s praktickým projektem v oblasti cirkulární ekonomiky, který pomáhá omezit produkci jednorázových plastů.

Znečištění ovzduší způsobené průmyslem, uhelnými teplárnami a energetickou chudobou místních obyvatel, představuje pro Severní Makedonii velkou zátěž. Během zimních měsíců si rodiny s nižšími příjmy, které nemají přístup k centrálnímu vytápění, musí topit samy.

Kvůli nedostatku financí mnozí spalují plasty, starý nábytek a jakýkoli odpad, který najdou, jen aby se zahřáli. To vede k vysoké koncentraci smogu ve městech, především v zimních měsících. Kvalitu ovzduší navíc v létě a na podzim zhoršují požáry v lesích a na skládkách. Situace pro mnoho lidí začíná být neúnosná.

„Povědomí mezi obyvateli vzrostlo, hlavně proto, že situaci vidí na vlastní oči. Některé dny se doslova nedá dýchat a dostáváme doporučení nevycházet z domova kvůli silnému znečištění. Už se tomu nelze vyhybat. Musíme s tím něco udělat,“ říká Ivana Simjanoska z organizace ZIP Institute.

Rozhodují místní

ZIP Institute byl založen v roce 2012 s cílem posílit demokratické procesy a rozvoj venkova v Severní Makedonii. Posledních deset let věnuje organizace velkou část své energie řešení energetické chudoby, prosazování spravedlivé energetické transformace, zmírňování klimatických změn a ochraně životního prostředí.

ZIP například zorganizoval vůbec první Klimatické shromáždění v hlavním městě Skopje. Díky němu se sešlo 65 náhodně vybraných obyvatel Skopje ze všech společenských vrstev, aby společně debatovali a formulovali konkrétní doporučení k řešení kritického znečištění ovzduší ve městě.

Výsledkem Klimatického shromáždění byl komplexní soubor doporučení v oblastech veřejné dopravy, zdravotnictví a energetiky. Občané hlasovali pro zvýšení energetických dotací, zateplení fasád veřejných budov, dotace na elektromobily a přísnější dohled nad velkými průmyslovými znečišťovateli. ZIP Institute poté předal soubor doporučení občanů jednotlivým městským zastupitelům. Podařilo se jim tak zmobilizovat politickou vůli a městská rada ve Skopje jejich zprávu jednomyslně schválila.

Brčka ze zemědělského odpadu: Příklad cirkulární ekonomiky

Vedle systémového prosazování změn se díky podpoře od Evropské unie zaměřuje ZIP Institute také na praktický projekt – výrobu 100 % rozložitelných brček ze zemědělského odpadu.

Stébla slámy, ze kterých se brčka vyrábí, pochází od místních farmářů. Nejprve se musí stébla

vydezinfikovat a upéct ve speciálních pecích, aby brčka ztwardla – to vše bez jakékoli chemie. Očekává se, že po plném zprovoznění pecí se zvýší výroba na 2 až 3 miliony brček měsíčně.

„Díky podpoře od Evropské unie jsme si pořídili speciální pec a výrobní proces se tak může rozběhnout naplno. Tím, že budeme brčka vyrábět tady ve Skopje chceme snížit výrobní náklady a nabídnout restauracím ekologickou alternativu za dostupnou a férovou cenu,“ říká Ivana Simjanoska z ZIP Institute.

„Člověk v tísní v Severní Makedonii se ve spolupráci s místními organizacemi ARNO, LEAD a Ekovita podílí na projektu financovaném Evropskou unií, který podporuje iniciativy v oblasti k cirkulární ekonomiky. Cílem je snížit množství odpadu, využívat odpad jako surovinový zdroj a podporovat recyklaci, upcyklaci a další opětovné využití odpadu v hospodářství,“ dodává Sunchica Kostovska Petrovska z Člověka v tísní v Severní Makedonii.

Projekt „Občanská společnost a mládež pro inkluzivní a udržitelný rozvoj prostřednictvím cirkulární ekonomiky v Severní Makedonii“ je financován Evropskou unií. Projekt vede Člověk v tísní (PIN) v rámci konsorcia s organizacemi ARNO, LEAD a Ekovita.

„Tato publikace byla vytvořena za finanční podpory Evropské unie. Za její obsah nese výhradní odpovědnost Člověk v tísní a nemusí nutně odrážet názory Evropské unie.“

<https://www.clovekvtisni.cz/brcka-ze-zemedelskeho-odpadu-a-cisty-vzduch-organizace-v-severni-makedonii-resi-problemy-ktre-zemi-trapi-13693gp>